

Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամիսը՝ 6 րուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ր. 50 ֆ.
ամիսը՝ 1 ր., հատուկ 5 ֆ.
Բաժանորդ գրուած են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը:

Խմբագրութեան հասցեն՝ Тифлисъ. Редакция „Норъ-Даръ“
կամ Tiflis Rédaction „Nor-Dar“.

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերէն) ժամը 9-ից
մինչև 2-ը: Թայտարարութիւնները ընդունուած են առնչ լեզուներով:
Թայտարարութիւնները ըստին 2 ր., բեկամները համար կը կենսապատկեր

Տիկին ԱՆՆԱ ՄԵԼԻՔ-ՍԱՐԳՍԵԱՆ և ԴԵՌՈՐԳ ՏԵՐ-ԳԱԽԹԵԱՆ ցտօր
արտի յայտնելով առաջինը իւր դտտեր և երկրորդը իւր քրոջ
աղջկայ, այրի

ՎԱՐԴՈՒՅԻ ԳՈՒԼԼԱԿԵԱՆՆԻ

ժամը, ինչպէս և անպատկաններն և ծանօթներն չնոր՝ բերել
յուզարկաւորութեանը: Մարմինը դուրս կը բերուի այսօր, օգոստոսի
13-ին, առ.ժ. 10-ին, ՏԵՐ-ԳԱԽԹԵԱՆԻ տանից՝ Լազարեանկայա փողոց
(Հաւարար) №17, և կը տանուի ո. Միլիտանի կողմէն:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Իզմիլիան պատրիարքի հրաժարա-
կանը:

Պատրիարքական տեղապահի ընտ-
րութիւնը:
Քրոնիկոս. — Մի համակրելի ըն-
կերթիւն: Կաթողիկոսի երկաթուղին: Ու-
կէ գրաւմանը տարածուած: Կայմախի-
ձէի գաղափարը: Անդունի վարձու-
մի գոհ: Մի հիշատակներով և ան-
շաւարտ: Զրկաւոր զարգացնել: Զու-
լաւքի և Գուշէի բանտերի փակում:
Խճուղի Աթիւ-Արաքի վրայով: Զրաբաշ-
խական շրջան Կաղզմանի շրջանում: Ար-
քունական երկաթուղիների առողջապա-
հութիւնը: Նախի Կողբի Օղուզէի
կառուած: Ելեքանդը Ա. Կաղզմանի
տական թանգարանը: Այգեղ. և Բանջ.
ստորին կարգի զարգացնել:

Պ. Առաքի ծառայողների միամտաւոր-
եանով խմբագրութեանը:
Զամախու գաւառի գրաւորները և
նրանց պարտաւորութիւնը:

Քաղաքական. Թրքական զոր-
քանակը:

Խառն լուրեր
Հաւաք ընդ
Քաղաքի քաղաքական. — Էլի և Միջ-
լուս:

Տեղեկատու:
Ցատարարութիւն:

ԻԶՄԻԼԻԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ՀՐԱՌ-
ՐԱՎԱՆԸ

(«Նոր-Դար»-ի Պարբեր. թղթակցից)

Կ. Պոլսից ստացած նամակը հետե-
ւեալ կերպով է նկարագրուած իրերի դը-
րութիւնը:

«Չորեքշաբթի առաւօտ երեքտրական
զօրաւոր ցնցումի նման Պոլսի հայերը
ցնցուցան, երբ իմացան թէ իրենց
սիրեցեալ պատրիարքը հրաժարած է:
Ոչ ոք կրապառնայ այդ լուրին, գրեթէ ա-
նակնկալ եղաւ: Ամեն մարդ շուտով
իրարու կը հարցնէր, թէ արդեօք իրաւ
էր այդ տխուր լուրը: Գարձեա թէ
ոչ ոք կուզէր հաւատալ այդ լուրին, լուր՝
որ քիչ մը ետքը իրականացաւ:

«Պատրիարքը հետեւեալ պարագանե-
րու մէջ հրաժարած է: Գրեթէ օրը
(յուլիսի 21-ին, հ. ա.) պատրիարքին
լուր կը լինէր, որ ինքն չհրաժարի, ա-
պա Պոլսի մէջ մեծ ջարդ մը պիտի
ըլլայ և կառավարութիւնը բոլոր պա-
տասխանատուութիւնը իրեն վրայ պիտի
նետէ, որովհետեւ տաճիկ ժողովուրդը,
կրտսէն, քուղէն, զարգացած ըլլալով, կա-
ռավարութիւնը չպիտի կտրուանայ զրա-
տածութիւնը էլ ընդունենք, չենք սխա-
լիր, քանզի Վահագն ևս երկինք բարձ-
րացել և իւր բնակութիւնը անդ է հա-
տառել: Իսկ մեր նախադրեալ հայեր երկ-
նային շողջաղուն համաստեղութիւննե-
րից մէկն է. ուրիմն ստաղային առ-
տառութեան զաղափարը հայ ժողո-
վրդի համար օտարոտի բան մը չէ:

Էլի և Միջլուսի վէպը երգից Մշոյ
Բուլանը գտաւ Պոլսի զաղափարը: Էլի
(երգաւոր) Մանուկ Ազատեանը քրդե-
րէն լեզուով Բրդիւնի մէջ յանգեալ
համարեալ սկզբից մինչև վերջը եւս կը
վերջանան, բայց կը տեսնուի, որ յան-
կարծ մի աղջիկ երկարամտով ստանա-
ւորին ստը և չափը կը խանգարէ, ինչ-
պէս այդ սովորական է լուրը քրդական
երգերուն մէջ, քանզի նոքա աւելի ու-
շաղիք են երգի իմաստին ու կոպտակի
քաղցրութեանը, քան չափերուն և յան-
կարծուն և բանաստեղծներու նման, կաշ-
կանդուած չեն չափը, ստը և յանգը
պահելուն մէջ: Տեղ-տեղ ևս մէկ մէկ
տող առանձին կը մնայ, որուն կը յե-
րանար քրդերէնի մէջ հաւաք (տիւն) բա-
ռը, որ թարգմանութեան մէջ հին-
գոնեայ կը կուտայ վերածուցեալ:

Վէպի հետեւեալ, հին ծագումն ու-
նենալով մասին տարակոյտ չկայ, ապա-
ցայց որ հեղինակը (անյայտ) իւր վէպը
սկսելուց առաջ օգնութեան կը կանչէ և
աշխարհին բարեխոս կը համարէ էն, ո-
ր պատկեր (քամակ) վրայ է դրուած
երկարաւորը: Նա զիմած է եղան, ինչ-
պէս բանաստեղծը Մուսային:

պիլ, ուստի աղբը համար պիտի հրա-
ժարիս:

«Պատրիարքը սրբազան տեսնելով, որ
ալ անկարելի պիտի ըլլայ պաշտօնավա-
րել և տեսնելով որ ժողովրդին միջին
քանի մը վատեր իրեն դէմ միշտ դուրս
կըլարէին և ամեն աղէտ իրեն կը կրտա-
գրէին, տեսնելով որ կրտալի առաւօտ
ալ Գուշ-Գարուի եկեղեցու մէջ թուղթ
ձգուած է թէ պատրիարքը չենք ուզեր,
բայց որոշ կերպով, որ այս թուղթը
կառավարութիւնն է ձգողը, երկուշաբ-
թի օրը պատրիարքը իւր հրաժարակա-
նը կը իրէ կառավարութեան, որ վար
կենսական կը ընդունի և հրաժար կը
տեսնապա՛հի ընտրութեան: Գրեթէ օրէն
ի վեր պատրիարքը քանզի զինուորներով
չըլարապատուած է: Չորեքշաբթի առաւօտ
ժողովականները պատրիարքի տունը
կը խաղաղ կուգին հասկնալ պատրիարքի
հրաժարման պատճառը, կը հարցնեն թէ
ինչո՞ւ հրաժարուած էր. միջէ, կը տեսն,
իսկ չէին ըրած որ ամենայն կը արու-
րան մը չի հարցուցած, բան մը չպիտի
ընէին: Այն առիտն պատրիարքը, որ շատ
յուշահատ ըլժմ մը ունէր, յազակ ձա-
նով կը տէ. «Այսպէս պէտք էր, այսպէս
ըրի, ապագային պատմութիւնը զիս պի-
տի արդարացնէ, իմ խիղճն հանգիստ է,
իմ պարտականութիւնն անխելի գոր-
ծարեցի, թող հանգստանան այն մար-
դիկը, որ ինձի դէմ ամեն թշնամութիւն
ի գործ դրին: Գիտեմ կառավարութիւն-
նը հիմա պիտի գործողը ինչ քանի մը բա-
նիք, այսինքն անմեղ բանաստեղծներու
ազատութիւն և այլ առիտն նման չեն
բաներ, որոնք ամենքն ալ ժամանակի մը
համար է, և այն առիտն մեր տղատ դա-
տակալը սրճարաններու մէջ պիտի ը-
սէ թէ տեսն, ամեն բաններուն պատ-
ճառ պատրիարքն էր, տեսն, ինքը հը-
րաժարեցաւ և ազգը սրճափ բարիք

վայելեց: Ասոր վրայ բոլոր ներկաները
կը խորհն ու կը տեսն. «Սրբազան, թերեւ
այս վերջին անգամն է որ կը տեսնուինք»:
«Պատրիարքը կը պատասխանէ. «Գիտեմ
առիկա, պիտի աքսորեն զիս, բայց
չեմ յուսար, որ այնչափ հեռուները իւր-
կեն գիտ: Բոլոր ժողովականները կը-
ցուին, մտածելով որ յիշատի մեծ պատ-
ճառ մը ըլլալու էր, որ պատրիարքի
պէս մարդ մը ստիպուել է հրաժարի:
Բոլոր հայերը յուսահատուած են, ա-
մենքն ալ գլխակոր են, մինչև ետքը ի-
րենց մտածումը պատրիարքն էր:

«Նուրեան և Բերայի քահանաներն
Մկրտան անցեալ շաբթու պատրիարքի
դէմ հանդիմանութիւն ժողովեցին, բայց
հազիւ ութը հոգի գտած են ստորա-
գրող: Գրեթէ ամենքն ալ պարզապէս
վաճառ են: Ստորագրողներուն մէջն է
Նաւասարդ Սեֆերեան, Գարեգին Գը-
շեան: Միւսներն ալ առնց նման վատա-
հոգի մարդիկներ են: Երբ այն վատերը
իրենց տղար պատրիարքի պիտի գտնեն
երկու շաբթի է վեր առանձիններն թուղթ
կը փակցեն յեղափոխութիւն քարոզող:
Ասոր վրայ կառավարութիւնը զգուշու-
թիւնը կը կենսապատկերէ: Տաճիկ ժողո-
վրդին մէջ թագաւորին դէմ զօրահան
չառցած են»:

Ն մակալի անձնատուրութիւն ամեն
կասկածից վեր է, ուստի մենք արտա-
գրեցինք այնպէս, ինչպէս որ մեր ձեռքն
է հասած: Մի քանի կէտերը պարզաւոր
համար, հաղկաւոր է տակ որ Մկրտան
քահանան Բերայի եկեղեցու ծխաւոր
լինելով՝ Գարեգին Եղեցեան և Նուրեան
նրա ծխականներն են: Իսկ Սեֆերեանը
վաղուց ի վեր յայտնի լրտես է և զօրս
կը ժամանակին իւր կառքը չըլարապա-
տել է տալիս առնաւորներով և թրքա-
կան զինուորներով:

Գարեգին Եղեցեան, Նուրեան, Սեֆերեան

գրանք Պոլսի «Անուանութիւն» են,
նրանց ընկերն է և Նորատուրկաներ:
Դրանք կենդանի մեռած մարդիկներ
են: Կառավարական պաշտօնեաներ լի-
նելով նրանք պատրաստ են ամեն ինչ
վաճառել իրենց շահի և պատուի հա-
մար: Միջազգային այս աղբը հանրա-
կան են: Սողուններ, ցեցեր ամեն աղ-
գի, ամեն ժողովրդի մէջ կան: Ինչո՞ւ
այն է, որ ազգը նրանց հանաւոր է:
Մեհրուդանները դէմ հարկաւոր է Սը-
բատ, այդ է օրէնքը:

Բայց ինչ տակ պիտի Մկրտան առաւ-
քահանային, որի գիտելը մինչև ցարդ
պատահուած չէ եղել: Գիտեմ երե-
սին, նա մինչև ցարդ ազգային բոլոր
գործերը մէջ խառնուել է: Երանի մը
թղթակցը սխալուած լինէր: Այժմ
Մկրտան դաւանար թող խորհի Սոյոնի
Գրեթէ ամենքն ալ խառնուել են:

Քահանայական լրագրողը որ. պատա-
րաքի հրաժարման լուրը հաղորդելով՝
թէ ևս առանձին մեկնաբանութեան մէջ
չմտան, սակայն հասկանալի կացուցին,
որ այդ բոլոր կատարուել է պալատի
մեքենայով համար: Տաճիկական կառավա-
րութիւնը, ըստ Քահանայական լրագրողի,
վաղուց ի վեր ամեն միջոց գործ էր
գնում պատրիարքին հրաժարեցնելու,
որովհետեւ պատրիարքի բողոքի ձայնը
Դրանք հաճելի չէր: Բայց ցաւալին այն
է, որ այդ դէպքում ևս, դարձեալ հայ
դաւանաներն կը կառավարութեան
կամակաւորները: Թագաւոր ևս հաւաք
հաւաք է հաւաք ինչպէս, իսկ այդ խաղի
անունը յայտնի է:

Ս. Սալահ-Գիլան:

Պարբ. 11 օգոստոսի (2, տ.)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԼԻՅԼ ԵՒ ՄԻՋԼՈՒՄ

(Փոխադրութիւն քրդերէնից)

Փոխադրութիւն քրդերէնից

Էլի և Միջլուս, որոնց անուանց հետ
կապուած են մի կարգ ժողովրդական
տանգութիւններ և առասպելներ, նա-
խապատեղեան տնցնաւորութիւնը են:
Ելլաւ անտուրկանները սերտ առնաւոր-
ութիւն ունենալով համարձեան օրուայ
հետ, առիթ են տալիս կարծելու, որ հե-
թանոս հայի եթէ ոչ ազգային, զոնէ
օտար, փոխառնուած աստուածութիւն-
ներից լինէին Էլի և Միջլուսը (կամ
Միջլուսը):

Էլի (գիշեր) և Միջլուս (գիւտար կամ
խելագար) արարական անուններ լինե-
լով, պէտք է կարծել, որ այդ հարա-
ւային երկրներից հայտնաւոր փոխա-
դրուած աստուածութիւնը լինին, որով-
հետեւ վէպի ընթացի (քրդերէն) մէջ
լինուած Բաշ և Բաշ-Բաշ, որ թարգ-
մանուած է անդ ու անգաստան կամ
զաւտ ու գուրաւաններ, լուսներ, ձորեր
և այլն, առհասարակ այդ անուններով
պէտք է հասկանալ հայոց Միջազգային կամ
Ջրիւր Բոհանը, Բէշերը և աւելի դէպի
հարաւ ընկած երկրները, որոնք Բաշ
(արեւակայ, տար) անունով յայտնի են:
Հետեւեալ է Էլի ու Միջլուսն ինքն հա-
յոց Վահագն ու Աստուրի գրքը կատա-
րող կամ նշանակութիւն ունեցող առ-

Ինչպէս շատ երգիչներէն հարցնելով
ստուգեցինք, Էլի և Միջլուսն նախա-
պատեղեան դարեւոր անձնատուրութիւնը
կամ աստուածութիւնը պէտք է համարե-
նոք մի որ և ինչ ազգի անփականու-
թիւնը չեն և, ինչպէս քրդերը իրացու-
ցած և անձնատուրութիւններուն իսկա-
մական անունն ու նաւորութիւն տուած
է, այսպէս ևս հայ երգիչները կը պարզ
իւր հայացուցած են, օրինակ երբ
Էլի ու Միջլուսն երկինք թռչելու և
առողջ դառնալու համար, Բաշը քաղա-
քի ու Կարմիր Ակի և Մշոյ գաւառի ու
Կարապետի օգնութեանը և բարեխոսու-
թեանը դիմել կուտան:

Ո՛հ, իմ սիրտս ինձ գայա կը վայել.
Աշխարհս եղան մէջքի վրայ է,
Եւ կանգնած է նա միշտ գետնի տակին
Ու բարեխոս է արար-աշխարհին:
Մալու, մալու, մալու, մալու:

Հայ. — Որդեակս, եկ գեղը
Ամուսնացնեմ ես:
Որդ. — Հայրիկս, դու գիտ մի ամուս-
նացնեմ,
Միշտ այս աշխարհս տեսնեմ
Իմ աչքեր:

Ս. Սալահ-Գիլան
Պարբ. 11 օգոստոսի (2, տ.)

Ջրիւր Բոհանը բերանին զարկեց
Ու ընկաւ երկար դաշտ ու գուրաւանի,
Պոլսի տները արու սարեր ու ձորեր,
Բարակը թողուց այծեամի ետեւ,
Այծեամը փախաւ է: Մէջ մտաւ:
Նա ստաց. «Արդեօք այս որդւ էն է»:
Ասացին: «Այս էլ Մահմադ օղուն է»:
Տեսաւ մի աղջիկ այն կողմէն կը գայ.
Աղջկայ ձեռքին մէկ ջրի կուծ կայ,
Վաղ առաւօտուն եկել էր ջրի:
Ունէր նա հազար բաշ (2) թաթարի,
Գարմիր ջեմաւը ոտքերը հագած,
Սաթ, ուրուր, Բաշ վզէն քաշ արած:
Երբ նա խորտակ աղջկան նայեց,
Աղջիկը ձեռքէն կուծ վար դրեց:

Իրար հետ նրանք
Արին շատ հանաք:
Տղան վեր կացաւ: Աղջիկն ասաց.
— Զմանաւ ինձի: Ու տղան ասաց.
— Կեթ թաւ եւ ահա և հօրս կասեմ:
Ու քիչ հաւաք (2) անշուշտ կը ճամբեմ:
Ու խախտ հատաւորուն հին մարդոց նման՝
Ջրիւր չեմ մոռնար մինչ օրն իմ մահուան:
Մալու, մալու, մալու, մալու:

Ու որդին գնաց
Իւր հօրն ասաց.
— Աշխարհս գանձեր քո հայրը չուզէ,
Որդեակ. առաւ միայն որդւ աղջիկ է:
Որդին իրեն հօր պատասխան տուաւ.
— Հայր, Մահմադ օղուն աղջիկն է, — ա-
սաւ:

Իշխանը, մեծ մարդիկ հայրը հաւաքեց,
«Աստուծոյ ուղբական կերթում» ևս տեսց:
Իշխանը, մեծ մարդիկ հաւաքուան եկան,

Հօր հետ միտսին գտցին ուղբական
Չառ սարեր, ձորեր, լեռներ չափեցին,
Մինչև որ նոքա էլը գնացին:
Եկան խմբովին աղի մօտ հասան:
Աղի ծառաներ երբ գտնուեց անտան՝
Չուտ գտցին իրենց աղային տարին.
— Օտար մարդիկ կան առջև վրանին:
Իշխանը ասաց. — Չուտով վաղ տուէր,
Հիւրերու ձիեր արտա քաշեցէր.
Եկող իշխանին ու իրեն մարդոց
Տուէր յարգանքներ, փոխեց թոյն:

Եւ Մահմադ օղին հիւրի մօտ եկաւ.
— Ով աղա, արդեօք ինչ պատահեցաւ,
Որ ինձ մօտ գալու բարեհաճեցար:
— Եթէ կամեցի էլ Աստուած արգաթ՝
Ես քո աղջկան
Չկայ ուղբական:
— Աղջիկս Այնէն Միջլուսից կը տամ,
Բայց իմ աղջկան շատ ծանր է խալան:
— Հիւրը խալանէն վախեցող մարդ չէ,
Ասա, մէկ տեսնեմ ուզածդ ինչ է:
— Եթէ կամեցի էլ Աստուած արգաթ՝
Ես քո աղջկան
Չկայ ուղբական:

Եթէ կամեցի էլ Աստուած արգաթ՝
Ես քո աղջկան
Չկայ ուղբական:
Մի գայ շոյալ ձի, քահանայարար,
Մի գայ առաւելաւ Կարին քաղաքի,
Տապանեց գլուխ պիտ սակ լինի:
Ու նոքա հետ էլ հարկու քսակ սակի:
Մի ամբողջ նախիր կուգեմ ձիերի,
Մի քանի ամբողջ հօտեր աշխարի:
Մի կողմիկ զի կաթն կուգեմ թռչունի,
Որ ով էլ գնէ՝ սաստիկ արժան է,
Իսկ չլինող խիտ կը փռնանէ:
(2) Զամ: (3) Մեհարսէ գործուած: (4) Փաթեկ
աման, շանախ:

ՊԼՏԻՆԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԵՆԻ ԸՆԾ-
ՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Ենթ-Գործի Պարզի թղթակցից)

Պատրիարքի հրաժարման լուրը և նրա հետևանքը եղող իրերի նոր դրու-
թիւնը տալիս մէջ է դրել ամեն
սրտեր։ Որ մեր ներքին դաւաճանները,
աշխարհական, հոգեւորական, մեծ-
դեր ունին այդ ազգային գործի մէջ, դրան
կապած անգամ լինել չի կարող։ Դու-
ռը իւր օտարերկրեայ ներկայացուցիչնե-
րով վարդապետի քննարկումները, որ
այդ նպատակին հասնել, սակայն նա մէկ-
նիմէլ չէր համարձակուում, աշխարհա-
յին ունենալով որ եւրոպական դիւանագի-
տութիւնը գէթ միջոցաւ նկատողութիւն-
ներ կարող էր անել։ Դուռը այսօր իւր
նպատակին հասնում է, որովհետեւ
— նրանց որ հայի հետք էր — են հա-
մարում և հետեւի բնութագրում։ Դուռը
պատահեց որ իրերը հանգամանորէն
պարզուին։ Առայժմ տալիս ենք Գ. Պո-
սի մեր նամակագրին, 29 յուլիսի, նա-
մակի հետեւեալ տողերը։

«... Այն օրը, երբ պատրիարքը հրա-
ժարական առաւ, թուրքերը, նա մանա-
ւանդ սուլթանը, մեծ շունչ մը քաշե-
ցին։ Ամենքն ալ ուրախութեամբ մէջ
էին, կարծես յաղթութիւն մը կատա-
րած էին։ Հիմա Պոսի թուրքին ամե-
նէն վառ բռնութիւններուն հանդիսա-
տես կըլլայ։ Ամեն օր նոր գէպերը հի-
ւերը մոռցնել կուտան։ Մինչ ամենքս
ալ պատրիարքի հրաժարմամբ կըրա-
ղէինք, հետզհետէ եկած գէպերն պահ
մը ամեն բան մոռցնել տուին։ Հինգ-
շաբթի կայսերական իրազէ մը տասնե-
վեց անձերու կհրամայէ ժողով գումա-
րիով տեղապահ ընտրել։ Այդ օրը են
ուրբ աշխարհականներ և ուրբ կղե-
րականներ։ Աշխարհականներ են՝ Ար-
քաշիւմ քաշա, Նուրեան, Նորատու-
նեան Գարեթի, Մէքիթեան, Նշան, Գա-
րեթի Գրիգոր, Գրիգոր, Մանուկեան Տիգ-
րան, Գամաճեան Գարապետ, Գա-
րեթի Գրիգոր։

Գրեթե անհետ են Բարդուղիմէոս
եպիսկոպոս, Մեսրոպ Եպ., Մելիքե-
լի, Վահրամ Մանուկեան եպ., Եղեշե-
լի, Գրեթե, Գրեթե, Մկրտիչ քահանայ,
Իսկուտարի Գարեթի քահանայ։ Անուն-
ները կըլուսին, ուստի մէկիկ մէկիկ ձեզ
ներկայացնելու հարկ չկայ։ Լաւ մար-

դիկներու անուններուն տակ ստորա-
գծած են։ Միւսները վատ, մոլի, փա-
ռասէր, վերջապէս Բ. Գրեթե, Եղե-
շե, Գրեթե, Առնոյմէ Նուրեանը շատ կաշ-
խատի այս գործը գլուխ հանելու, ո-
րովհետեւ իրեն բաշխուի խոտա-
ցուած է, եթէ այս գործը յաջողի, ա-
հա մարդ մը, որ իւր փառքին համար
ընդհանուրին շահը ոտնակոխ կընէ և
կուրացած իւր փառասիրութեանը մէջ,
չի քաշուի ի գործ դնել այն ամեն
փառութիւնները, որ օր մը իւր գաւա-
կները պիտի ըլլան։ Առնոյմէ հինգշաբթի
(յուլիսի 25) նիստ ընելով (նիստէն բա-
ցակայ էին Արքաշիւմ քաշան և Մեքի-
թեան եպիսկոպոսը) կուգին տեղապա-
հի ընտրութեանն ձեռնարկել։ Բայց ե-
պիսկոպոսներէն մէկն զէմ խօսելով կըսէ.
«Ենչո՞ւ կ'աճապարենք։ Գրեթե ինչ պա-
տասխանատուութիւն կ'առնենք մեզ վը-
րայ։ Ապագան մեզի պիտի տնիւնէ, ո-
րովհետեւ այնպէս ընելով իսկ, ապօրինի
ըրած կըլլանք։ Մենք Սահմանադրու-
թիւն ունինք և զայն ինքներս ստնա-
կոխ կընենք։ Ազգին քուէովը ընտրուած
ժողովները միայն իրաւունք ունին տե-
ղապահ ընտրելու։ Բայց Նուրեանը և
Նորատունեանը կըրափանեն յիշեալ ե-
պիսկոպոսին ձայնը, զի իրազէ մը ե-
կած էր, որ կամ Բարդուղիմէոսին, կամ
Մեսրոպին ընտրեն իրեն տեղապահ,
վաճառելու կուգին ընտրութեան ձեռ-
նարկել։ Ասոր վրայ վերս յիշուած ե-
պիսկոպոսը յորէն կըրողորէ ըսելով. «Ե-
թէ այսպէս պիտի ըլլար, ինչո՞ւ ուրեմն
մենք հոս եկած ենք։ Այն ատեն Նու-
րեան ստորի ելնելով կըստայ թէ «Իրա-
զէն այդպէս է, պէտք է ամենքս ալ
խոնարհինք անոր առջեւ։ Բայց մէկը-
նին ուրիշ անհամաձայնութիւն ալ ծա-
ղելով կորոշին շարաթ օրը գումարելով
(այս անգամ ալ Մեքիթեանի եպիսկո-
պոսը և Գրեթեանի Պատրիկը՝ որ ա-
ռաջին օրը Եւրոպայ մեկնած էր, բա-
ցակայ կըլլան) պատրիարքական տեղա-
պահ կըրարգին Պոսիայի նախկին առաջ-
նորդ Բարդուղիմէոս չեպիսկոպոսը։ Տի-
շալ եպիսկ. Թեոփիլ կըճանչնար — փա-
ռասէր, վատաճողի, թրքամու մարդուն
մէկն է։ Ահա այս տեսակ անպիտան մը
է որ այսօր կըրարգին այն աթոռը, որ
պահ մը առաջ հայոց ամենէն սիրելի,
ազգասէր և անձնուէր պատրիարքը կը
նստէր։ Արդեօք ինչեք չպիտի ընէ սու-
լ-

թանին աշխարհ մտնելու համար։ Մեր
գիտածն է որ ազգին ընտրած ժողով-
ներն են, որ տեղապահ կընտրեն։ Բայց
այսօր ահա բռնութեամբ կամ իրազէով
մը է որ տեղապահ կընտրուի։ Դուռը ին-
չեք պիտի տեսնենք։ Սպասենք։

Իբրեւ յաւելում յղեմք է տանք, որ
Փրանսիական լրագրերը պատրիարքա-
կան տեղապահի համար նշանակուած
էին համարում Գրեթեան եպիսկ. Յով-
հաննէսեանին, որ, իբրեւ թէ, «...»

Անկողն է տանք որ «...» բառե-
լը ներկայումս որեւէ նշանակութիւն ու-
նենալ չեն կարող։ Մենք այժմ երկու
տեսակ պատրիարք կարող ենք ունե-
նալ։ Մին՝ մարանշող ընդդէմ օսմանեան
բռնակալութեան, հետեւեալը և հա-
կառակ statu quo-ին, իսկ միւսը մար-
անշող ընդդէմ ազգի հետեւեանին, հի-
տեւաբար եւ գործակից օսմանեան կա-
ռավարութեան։ Առաջին գծով ընթա-
նել են Խրիմեան, Ներսէս Վարժապե-
տեան և Իզմիրլիան։ Երկրորդ գծով
ընթացել են Յարութիւն եպիսկ. Վեհա-
պետեան և Ազգեան։ Այժմ չէզոք գիւրք
և դաւաճան համար իշ կարող են լինել։

Բայց ազգային գործը մի պատրիար-
քից կարծումն չունի։ Իրեն իրենց իր-
նական ընթացքը կըրարունակեն, որեւէ
պատրիարքն տիրող արդարացի հոռու-
րէր ամբարտաւել չի կարող։ Դաւաճան
պատրիարքներ, ստորաբար չէ՛ք ընդհան-
րաւ պահապան շեղուել լինել այլեւ
չեն կարող։ Անցան այդ ժամանակները.
ժողովրդական խնդիրը վճռող ժող-
վուրդն է, անձնատրութիւնները ալ օ-
տանակ կըրարունակուին վաղ աւշ։

Ս. Սապահ-Գրիգորի
Պարբ. 15 օգոստոսի

Օգոստոսի 4-ից Ենթ-Գործի-ին
ընթանողը են գրում և մինչեւ
ընկալուին 31-ը վճարում են
5 ի ն գ ը ու ը ի :

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

Մի շատ համակրելի ընկերութիւն է
հիմնուել Պետերբուրգում Օլգինսկոյի
պրինցես Եւգենիայի նախաձեռնու-
թեամբ։ Այդ նոր ընկերութիւնը, որի
կանոնադրութիւնն արդէն հաստատուած

է, նպատակ ունի կուռելու վարակիչ
ախտերի դէմ, և ունենալու է իւր բա-
ժանմունքները նաև Ռուսիայի այլ քա-
ղաքներում։ Ընկերութեան ժամանակա-
ւոր վարչութիւնը գլխիւ է Թիֆլիսի քա-
ղաքագլխին այդ ընկերութեանը օժան-
դակելու և նրա գաղափարը թիֆլիսցի-
ներին մէջ տարածելու համար։

Այդ հարցը քննուելու է քաղաքի ա-
ռողջապահական խորհրդում, որից յետոյ
մտադրութիւն կայ այդ ընկերութեան
մի ճիւղ հաստատելու Թիֆլիսում։

Գաղութի երկրորդ կառուցման
գործը դեռ իւր վերջնական վախճանը
չի ստացել։ Լրագրերի տեսլով իշխ. Լ.
Մազարովը գլխիւ է ֆինանսներ մի-
նիստրութեան, որպէսզի թոյլտրուի մի
ակցիոնիստական ընկերութիւն հիմնելու
այդ ճանապարհը շինելու և շահագոր-
ծելու նպատակով։ Այդ խնդիրը դեռ
վճարուած չէ։

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը օ-
րերումս մի շրջափակում է ուղարկել
Նախագահականին ոսկէ գրամներ
ժողովրդի մէջ տարածման աշխույժ-
ութիւն ցոյց տալու վերաբերմամբ։

Գովառի կառավարչապետի պաշա-
նակատարն արդէն հաստատուել է զինուո-
րական դատարանի վճիռը կարգադրել
քահանայ Սահման Գալմախիձէի վի-
րաբեմամբ։ Ինչպէս յայտնի է, Գալմա-
խիձէն սպանել էր Նիկոլայ վարդա-
պետին և կախաղանի էր դատապար-
տուած։ Լսում ենք, որ մահաւան պա-
տիժն արդէն կատարուել է։

Միգ գրում են.

«Պրիւսի, օգոստոսի 11-ին, Թիֆլիսի
Գոշուրէսկանա փողոցում տեղի ունե-
ցաւ մի ավերակից կռիւ, որի պատճառը
հետեւեալ քառանկի դէպքն էր։ Այդտեղ
մի կոնդուկտորի մօտ ծառայում էր մի
գիւղացի 10 - 11 ամեայ որս աղայ, տա-
րեկան տասը ընտրի վարձագողով։ Գոն-
դուկտորն և իւր կինը՝ բացի այն, որ
այդ երեխային ուծերից վեր գործեր
էին չինել տալիս, որին քանիցս
ախանաւան ենք եղել և մենք, ստում
են՝ անդադար ծնծում էլ էին և
այն՝ գաղանի անգլիստեամբ։ Այնպէս
որ այդ երեխան գիշերները քնած մի-
ջոցին սկսում է ցնցուել ու տեղից

թռչնալ։ Սակայն այդ հանգամանքը
կանգնուողներն ու իւր տիկնոջը զիւր չի
զալիս, ուստի նրանք սկսում են քնած
ժամանակն էլ անխնայօրէն ծնծել և.
քնիային և յաճախ մոլթ ու խոնա-
նուկում բանաւարակեան ենթարկել...
Վերջապէս հետեւեալն այն է լինում, որ
այդ երեխան խնայանքում է, և այժմ
փողոցներն ընկած բերանը փրկում
չորերը հանած, երբեմն կըրչալով երե-
խանց հոտից է վազում, երբեմն էլ նրա-
տում լաց լինում... Խնայաւորուած ե-
րեխայի ազգականներից մէկը այդ լուրը
լսելով, տառաւ օրը եկել էր այստեղ
կանգնուողից հաշիւ պահանջելու. դրա
հետեւեալն այն եղաւ, որ քաջարի կոն-
դուկտորը, իւր կինը և կնոջ եղբայրը
այդ գիւղացուն էլ մի լաւ — գորս դու-
պատուիքեցի — ջարդեցին, նրա շա-
ւաղէքէն համար։ Այս ապուսկի վրայ
բաւական բաղմունքիւն էր ժողովուրդի
եկան նաև ոտակաւներն ու բոլոր այդ
կարող խոնարարողներին քաջ տալիս
ոտակաւնաւում։ Բայց խելակարգս երե-
խան գեռ փողոցներում թափառում
էր... Անհրաժեշտ է շաւաղաւորութեան
առնել, որ մեր բոլոր տախկան խա-
նութիւնը, տները և ամեն կարգի ար-
հեստարարները մտնելու համար ծառաներն
ու «աշխարհ»-ները, դրեթ լաւորն էլ
իրենց տէրերի կողմից ենթակայ են
ինկվիզիցիոնական տանջանքների, բարո-
յական ու նիւթական զրկանքների։ Ե-
րեխայից մէկ թէ այս հանգամանքը մա-
կական դեռ անտարտապէս հասարակու-
թեան վրայ որպիսի սպանիչ ու խոր-
տակիչ ներգործութիւն է անում։ Այս
հարցը շատ վաղուց է, որ մեզ գրադե-
նում է տանջում է, բայց ինչ արած։

Մայրաքաղաքի թերթերը հաղորդում
են, որ երկրպագական մինիստրու-
թիւնը հիգրոտերիկական մի մեծ
տարախառն է ուղարկել Անդրկովկաս
լուսաբանելու համար հեղեղումներ
պատճառները, որ այնքան նեղութիւն
են հասնում ժողովրդին, և միջոցներ
գտնելու գրանց առաջն անհետ հա-
մար։

Առաջիկայ ուսումնական տարւածից
օրերուց պիտի ազդեանքներն կից հիմ-
նում են ձրաւորութ զարացնել չբաւո-
րանալու երեխաների համար։ Այդ
նոր հիմնուող զարգացնելու դաստան-

— Աշխարհիս գանձին ես ցանկացող չեմ,
Անշուշտ իմ որդին ես կ'ամուսնացնեմ։

Գ.

Եղաւ առաւօտ։ Իշխան վեր կացաւ,
իւր հարսը առաւ ձիու վրայ դրաւ։
Երբ առաւօտեան արշալոյս բացուեց՝
Այնիկ խալան մի առ մի համբոյց։

— Ով իմ ծառաներ, կանչեց իշխանը,
ձուռ արիւնք զուր քաշէր ձիանը,
Եւ զԱյնիկ զրէք շուռ ձիու վրայ.
Խնամին այսուհետ թող բարով մնայ։

Անց ու ընկան սարեր ու ձորեր,
2 փին-չափիկին շատ ճանապարհներ.
Հարսը իջնուցին՝ երբ գիւղը հասան,
Փեսի հետ մէկտեղ Աստուծոյ տուն տա-
րան։

Կրօնաւորն եկաւ պատկը արեց,
Մէջլումն ու Այնիկ ամուսնացրեց.
Երբ հարս ու փեսան գացին տուն մը-
տան,

Հարս վարագործի ¹⁾ ետեւ տարան.
Միւսին հարսի մօտ որ մտաւ փեսան՝
Նրա մօտ մնաց ժամ ու կէս միայն.
Յանկարծ մի տըց լսեց միւր նոր
հարս.

— Ասաց. — Ով Մէջլում, ինչո՞ւ կըրտաւ.
— Երբ հարս քեզի եկաւ ուղընկան՝
Հրեշտակ Ազրայէլ իջաւ իմ վրան.
Նա ոչ կ'ապաւնէ, ոչ սպասել կըտայ,
Հրամանն Աստուծոյ, երկնքէն կըգայ։

Ձուռ վաղեց Այնիկ, տղի հայր կան-
չեց.

— Հայր, որդիդ այսօր հիւանդ է անց.
Հայրը Մէջլումի մօտ շուտով եկաւ.

— Ասա, որդեակս, քեզ ինչ պատա-
հաւ։

— Այնիկն երբոր գացիր ուղընկան,
Ազրայէլ հրեշտակ իջաւ իմ վրան.
Որքան որ կտենեմ, իսկի համբոյցէ.
Վեր կաց, մայր փայտից մի զագող չինէ,
Մէջլումիկ կեանքի թիւը լրացաւ։

Ասաց ու իսկոյն իւր հօգին տուաւ.
Վեր կացաւ հայրը մայրի վայր բերեց,
Մէջլումի համար զագող պատրաստեց.
Գիւղի ժողովուրդը բոլոր միասին
զՄէջլում ճամբի վրայ թաղեցին,
Ու դուռ ու գրկեց մէկ տեղ ողբացին.

«Ողորմի հոգուդ, Մէջլումս ասացին.
Մէջլումի հօրը տունին միջիթարաւը.
«Աստուծոյ է հրաման, օրհնեալ է իւր կամբ»։

Մէջլումի հայրը դնաց իրեն տուն,
Ու կանչել տուաւ դուռ ու դրացուն.

— Ելէք, ասաց նա, շուտով ձի բերէք,
Թամբն Ստամբուլայ պառնկին դէրէ,
Հղիւրտ սանձը զարկէք ձիու գլուխ,
Եւ նորահարսը հեծցրէք անեղիկիւ,

Յանձնեցէք օտար երիտասարդներուն,
Որ շուտով տանեն իրեն հօրը տուն.
Դու՛ հարս բեռեցու.

Ոչ-բարով եկար.
— Աղա, կաղաչեմ, քո բարիտը եմ ըն-
կել ²⁾,

Այս պատուհասը Տէրն է ուղարկել.
Այսպէս մի՛ դնեք ինձ ձիու վրայ,
Բարձրեայ Աստուածը եթէ կամենայ՝
Թեքս ողբող տեղը կանաչէ ³⁾,

Դուռ ու գրկեցինք շառն թէ բիճ է։

¹⁾ Բարի տղա չունենող, որը վրայ չեկաւ։
²⁾ Բարիտի ապաւնի, զիմացի մարդու բարի-
տը միջնորդ բռնել։ ³⁾ Ծառանգ թողնել։

— Ոչ, տաք կեռայր, ¹⁾
Բնաւ չկայ ճար.

Ձուտով իւր դու և քո ձին հեծիր,
Դէպի քո հօր տուն գնա հեռացիր.
Մալուլ, մալուլ, մալուլ, մալուլ.
Նոր հարսը, սիրտը կըրարով լցուած,
Ելաւ տանիցը գողտուկ ձի հեծած՝

Ընկաւ տար ու ձոր, լեռներ ու գաւառեր,
Եթէ երկար օրեր չափեց տախարհներ,
Երես չընեց որ հօր տունը երթայ,
Դէպ մի օտար էլ բռնեց իւր ճամբաւ,
Իսկի չգիտցած թէ այդ սու լին էր,

Այնքան որ հեռուէն կոնը ²⁾ կըրէր.
Այնէն այս էլին երբ որ մօտեցաւ՝
Վրանի առաջ գնաց կանգնեցաւ.
Գլխաւորն հարցուց. — Հայր ես, աղջիկ
ես,

Այս տեղերը դու ինչ կըրարարեաւ.
— Հարս եմ ես, այսք, բայց հարս սեւաբաւ,
Գլխուս անցածը արիւր և դժբախտ.
— Ապա ուրեմն շուտ ձիուց իջիր,
Եւ սրտիդ ցաւերն դու ինձի պատմիր.
Ասաց. — Ով իմ տէր, քո բախտն եմ
ընկած,

Մի յուզիր սիրտս իմ վիւրասուած.
— Քո սրտի ցաւեր,
Աղջիկս, ինձ յայտնիր.

Ջրեզ, աղջիկս, կըտանեմ իմ տուն,
Եւ կըրարարեմ մինչ օրն իմ մահուն.
Ինձ հոգեւորիկ ու գաւառ կանեմ,
Եւ եթէ կուգնա՝ քեզ փեսայ գտնեմ.
— Ոչ, իմ հայրիկս, քո բախտը ընկեմ,

¹⁾ Եւրոպիէ գաւառ։ ²⁾ Վրան։

Ինձ համար երբէք ես փեսայչուգեմ,
Հիս պահես միայն

Մինչ օր իմ մահաւան.
Աղան վեր կացաւ, առջիկ ընկաւ,
Եւ շուտով գնա իրեն տուն տարաւ։

— Դաշտի մէջ, կինս, մի աղջիկ տեսի,
Ու հետս առնելով մեր տունը բերի.
Գլին տաւ. — Այր իմ, ես այդ աղջկան
Տէրութիւն կանեմ մինչ օրն իմ մահաւան.
Ու աղջիկն այսպէս մնաց աղի տան.
Անցաւ ինն ամիս, ինն ժամ, ինն վար-
կեան,

Եւ երբ որ երկնից Տէրը կամեցաւ՝
Ծունկ դարկեց գետին — մի աղայ ծնաւ.
— Հայր, բախտդ եմ ընկել ու կըրարարեմ ես,
Իմ որդին հօր պէս Մէջլում անուանես,

Որ չմոռացուի
Անուն Մէջլումի.

Մալուլ, մալուլ, մալուլ, մալուլ...
Պ.

Բարեբար Աստուած այնպէս կամեցաւ,
Որ մահուկ Մէջլում քաջ կորեւ զարձաւ.
Լաւաւ նրա տանեկուտ տարին,
Երբ ծանօթացաւ այս մեր աշխարհին.
Ասաց. — Ով մայրիկ, երբ լոյս կըծաղի,
Որդիդ պիտ գնայ իւր համար սրտի.
— Ինչո՞ւ, որդեակս, դու որսի երթաս,
Ինչո՞ւ մայրիկդ թողնես հոռանաւ.
Մինչև որ որսի երթաս ու յետ գաս՝
Մայրդ կ'սկիծէն միտած կըտանաւաւ.

— Ոչ, մինչ իրկուս
Եւ կըրարարեմ տուն.

Մալուլ, մալուլ, մալուլ, մալուլ...
Մալուլ, մալուլ, մալուլ, մալուլ...

Վեր կացաւ աղան, հեռուէն ձին քա-
չեց,

Ձիու սարք ու կարգ պառնկին դրեց,
Ընկաւ նա երկար սարսի ու ձորեր,
Պոստակը արեց գաւառ ու գուրաններ,
Բարակը թողուց, այն ժամը փախաւ,
Այնքան փախաւ, չէ միջ մտաւ.
Մէջլումը գնաց այդ էլին մօտիկ,
Տեսաւ զարգաւորած մի խորտ աղջիկ.
Աղջիկը տաւ. — Տղայ, ինչ մարդ ես,
Որ այս տեղ մուրկի-մուրկի թափառեաւ.
— Աղջիկ, ըստող եմ, որս չտեսն

[illegible]

Типогр. А. О. Мелик-Шахназарянца, Воронц. Набережн. церковны д-т.